

Justiitsministeerium

saadetud e-posti aadressile: info@just.ee; brigita.rastas@just.ee

/vastavalt digiallkirjastamise kuupäevale/

Autoriõiguse seaduse seaduseelnõu väljatöötamiskavatsuse kohta

Teie kiri 02.01.2024 nr.8-3/11-1

Lp. minister Kalle Laanet

Justiitsministeerium saatis 2. jaanuaril erinevatele organisatsioonidele, sh Eesti Autorite Ühingule (EAÜ), väljatöötamiskavatsuse (VTK) autoriõiguse seaduse (AutÕS) muutmiseks. VTK-s on kaardistatud AutÕS rakendamisel esile kerkinud järgmised probleemid ja teemad:

- erakopeerimise tasu süsteemi kitsaskohad;
- blokeerimismeetme kasutamine piiramaks juurdepääsu autoriõigusi rikkuvatele veebilehtedele;
- autoriõiguse komisjoni ümberkorraldamine;
- muud kitsaskohad.

Käesolevaga esitab EAÜ omapoolse arvamuse VTK-s väljapakutud lahenduste kohta.

1. Erakopeerimise tasu süsteem

Seoses erakopeerimise tasuga on VTK-s käsitletud kolme probleemi. Neist esimene on seotud komisjoni koosseisuga (a), teine Justiitsministeeriumi rolliga erakopeerimise tasu jaotamisel (b) ja kolmas probleem puudutab erakopeerimise tasust 10% ulatuses jaotatavate toetuste taotlemist ja aruannete esitamist (c).

a. komisjoni koosseis

EAÜ on seisukohal, et ükski Justiitsministeeriumi poolt VTK-s välja pakutud variantidest komisjoni koosseisu muutmise osas ei lahenda tasude jaotamisega seotud probleeme ja vaidlusi. EAÜ leiab, et

kui turu-uuring paneb paika seadmete põhiselt jaotusesse minevad summad, siis seaduse või määruse tasandil peaks sätestama suunised või üldised kriteeriumid, kuidas tasud kollektiivse esindamise organisatsioonide (KEO) vahel jaotuvad. Samas ei taga selliste üldiste jaotuskriteeriumide sätestamine seaduse või määruse tasandil, et nende kriteeriumide paika panemisel ei teki vaidlusi või ei teki vaidlusi kriteeriumide tõlgendamisel/rakendamisel.

Lahendusvariandi a.1 puhul jääb selgusetuks, kas soovitakse kehtiva AutÕS § 27 lõike 9 regulatsiooni muuta nii, et sõna „proportsionaalselt“ asendatakse sõnaga „võrdselt“¹. Justiitsministeerium toob põhjenduseks, et „*Seadus ei täpsusta, millega võrreldes komisjoni kuuluvate õiguste omajate esindajate hulk proportsionaalne peab olema. See annab ruumi erinevateks tõlgendusteks, mis tekitab süsteemi alusel kogutud tasu jaotamise protsessis vaidluskohi juba komisjoni moodustamise faasis.*“² Justiitsministeerium on selle lahendusvariandi puhul lihtsalt välja pakkunud, et komisjonis peab olema võrdselt autorite, esitajate, fonogrammitootjate ja filmitootjate esindajaid. Samas ei ole Justiitsministeerium maininud, kas nimetatud õiguste omajad peavad komisjonis olema esindatud läbi KEO.

AutÕS § 27 lg 9 kohaselt eristatakse komisjoni koosseisus nelja erinevat õiguste omajate gruppi – autorid, esitajad, fonogrammitootjad ja filmi esmasalvestuse tootjad. Kõigile neljale grupile võrdse hulga esindajate kinnitamine komisjoni koosseisus ei taga, et õiguste omajad oleksid komisjonis esindatud õiglaselt, sest nende poolt esindatavate õiguste maht on äärmiselt erinev. Nimelt esindavad mõned Patendiameti poolt tunnustatud kuuest KEO-st õiguste omajaid üle maailma, samas kui teised esindavad vaid Eesti õiguste omajaid, mistõttu esindatavate kahju saanud isikute hulk on suurusjärgude võrra erinev. Samuti rikuks kõigile neljale grupile võrdse hulga esindajate kinnitamine komisjoni koosseisus tasakaalu autorite ja kaasnevate õiguste omajate vahel. Autoreid, kellele erakopeerimise vabakasutusega on tekitatud kahju, on erinevat liiki – antud juhul on nendeks muusikateoste autorid, keda esindab EAÜ ja audiovisuaalsete teoste autorid, keda esindab Eesti Audiovisuaalautorite Liit (EAAL). Ülejäänud kolm gruppi moodustavad kaasnevate õiguste omajad, kelledest esitajaid esindavad Eesti Näitlejate Liit (ENL) ja Eesti Esitajate Liit (EEL), fonogrammitootjaid esindab Eesti Fonogrammitootjate Ühing (EFÜ) ja filmi esmasalvestuse tootjaid Filmi Esmasalvestuse Tootjate Ühing (FETÜ).

Lahendusvariandi a.2 puhul on välja pakutud, et komisjon koosneks võrdselt ainult KEO-de esindajatest. St et komisjoni ei kuuluks enam ka ühtegi riigiametnikku. Põhimõtteliselt tähendaks selline muudatus, et iga Patendiameti poolt tunnustatud KEO esindaja saaks kuuluda vastava komisjoni koosseisu ning ei oleks enam oluline, et kui suur on mingi KEO esindatus ja kas konkreetne KEO esindab ainult ühte liiki õiguste omajaid või mitut liiki õiguste omajaid.

¹ Kehtiva AutÕS § 27 lg 9 sõnastus „Tasu jagatakse jaotuskava alusel, mille väljatöötamiseks kinnitab valdkonna eest vastutav minister igal aastal komisjoni, kuhu proportsionaalselt kuuluvad autoreid, esitajaid, fonogrammitootjaid ja filmi esmasalvestuse tootjaid esindavad kollektiivse esindamise organisatsioonid ning üks Justiitsministeeriumi esindaja.“

² Vt VTK lk.2.

EAÜ arvates on selle lahendusvariandi puhul komisjoni moodustamise alused kõige selgemad, kuid vaidlusi võib ka siin tekkida³. Isegi siis, kui komisjon saab KEO-de esindajatest võrdsetel alustel moodustatud, ei välistaks see KEO-de vahelisi proportsionaalsuse teemalisi vaidlusi tasu jaotamisel. Nimelt on FETÜ lisandumisega erakopeerimise tasu saajate hulka tõusetunud küsimus, et kas KEO, milline esindab üksnes Eesti filmi esmasalvestuse tootjaid, on õigustatud saama 100% audiovisuaalvaldkonna filmi esmasalvestuse tootjate kogusummast. Kohtus olevad vaidlused 2021. ja 2022. aasta eest kogutud tasude jaotamisel keskenduvadki probleemile, et kas tasu jaotamise komisjonil oli õigus FETÜ-le jaotatavat summat proportsionaalselt vähendada arvestades, et FETÜ ei esinda ühtegi välisriigi filmitootjat.

EAÜ leiab, et KEO esindatavus (õiguste omajate hulk, keda ta esindab) peab olema proportsioonis ka erakopeerimiseks kasutatud teoste hulga ja seeläbi õiguste omajatele tekitatud kahjuga.

Lahendusvariandis a.3 on välja pakutud, et komisjon võiks koosneda ainult „*ekspertidest, kellel sedalaadi side tasu saajatega puudub ehk kes saavad jaotuskava koostada võimalikult objektiivsetel alustel*“. Nendeks ekspertideks võiksid Justiitsministeeriumi hinnangul olla vastava valdkonnaga seotud ministeeriumide esindajad (Justiitsministeerium, Kultuuriministeerium), majandusala teadmistega isik, andmeanalüütik, Patendiameti esindaja, Tartu Ülikooli esindaja, valdkonnale spetsialiseerunud kohtunik ja/või advokaat jne.

EAÜ meelest on põhjendamatult eeldada, et kui puudub side õiguste omajatega, siis see tagab objektiivsuse. Objektiivsed andmed, millele erakopeerimise jaotuskava koostamisel saab tugineda (kopeerimise maht, koopiade liigid, seadmed millele kopeeritakse, audio- ja audiovisuaalvaldkonna osakaal jms), sisalduvad vastavates turu-uuringutes. Kuid edasi tuleb otsustada, kuidas (millise võtme järgi) kogutud tasu iga õiguste omajate grupi vahel ära jaotada. Justiitsministeerium ise on VTK-s märkinud, et peab KEO-sid vastava valdkonna ekspertideks, kuna „*ainult neil on võimalik jaotuskava koostamisel tugineda erialastele teadmisele ja allikatele, millele pääsetakse ligi tänu valdkonnas tegutsemisele*“.⁴

Seega kui komisjon koosneks mingitest teistest ekspertidest, siis ei ole kindel, et neil on vastavaid teadmisi ja soovi asjaga süviti tegeleda. Kui KEO-de esindajate puhul on teada, kelle huve nad esindavad, siis muude seotud organisatsioonide esindajate puhul ei ole see läbinähtav ega üheselt arusaadav, millistest põhimõtetest või ajenditest lähtuvalt nad oma otsuseid teevad. Näiteks valdkonnas tegutsevate advokaatide puhul ei ole teada, kes on nende kliendid ja kelle huve nad esindaksid, sest ka advokaadi poole pöördumine on AdvS § 45 lg 1 kohaselt kutsesaladus, mida advokaadil on kohustus hoida saladuses.

Seejuures ei saa ka selle lahendusvariandi puhul välistada, et eksperdid ei jõua üksmeelele erakopeerimise tasu jaotuses või kaevatakse nende poolt tehtud otsus mõne KEO poolt edasi halduskohtusse.

Lahendusvariandi a.4 puhul on välja pakutud, et komisjon võiks liikuda Justiitsministeeriumi alt Patendiameti alla ja see võiks sarnaneda olemasolevale autoriõiguse komisjonile, kus on nii valdkonna

³ Näiteks võib vaidlusi tekitada olukord, kus kui Patendiameti tunnustamise nõue on sätestatud ainult seletuskirjas, mitte seaduses või kui mingi MTÜ vaidlustab Patendiameti otsuse teda KEO-na mitte tunnustada.

⁴ Vt VTK lk. 2.

spetsialistid kui ka KEO-de esindajad. Komisjoni peaks sel juhul VTK kohaselt kuuluma kuue KEO esindajad, kolme ministeeriumi esindajad ja kolme muu seotud asutuse esindajad. Justiitsministeerium põhjendab VTK-s komisjoni viimist Patendiameti alla sellega, et „*Erakopeerimise tasu jaotuskava koostamine on olemuselt rakenduslik ülesanne, mitte õiguspoliitiline tegevus, millest tulenevalt on selle ülesande andmine Justiitsministeeriumilt Patendiametile õigustatud.*“

EAÜ ei ole vastu mõttele viia komisjon Patendiameti alla. Viidi ju alates 01.04.2021 (pärast KEO-de direktiivi 2014/26/EL Eesti AutÕS-sse ülevõtmist) riikliku järelevalve teostamine KEO-de tegevuse üle Justiitsministeeriumi käest Patendiameti kätte. Seega on Patendiamet organ, milline otsustab, kas tunnustab mingit MTÜ-d kui KEO-d. Samuti teostab Patendiamet mh järelevalvet selle üle, kuidas iga konkreetne KEO temale jaotuskavaga ette nähtud erakopeerimise tasu õiguste omajate vahel jaotab.

EAÜ leiab siiski, et erakopeerimise tasu jaotuskomisjoni liikmete laiendamine sarnaselt autoriõiguse komisjonile, nii et sinna hakkaksid peale KEO-de esindajate ja Patendiameti esindaja kuuluma veel teiste ministeeriumite ja organisatsioonide esindajad⁵, ei ole põhjendatud. Sellekohased vastuargumendid on EAÜ toonud juba VKT lahendusvariandi a.3 juures. Kusjuures autoriõiguse komisjoni puhul on olnud tavapärane, et see komisjon ei ole lepitajana kunagi kogunenud täies koosseisus, vaid vaidlevaid pooli on asunud lepitama ainult asja vastu huvi tundnud komisjoni liikmed. Seega on ka lahendusvariandi a.4 puhul tõenäoline, et muude organisatsioonide esindajad asuvad positsioonile, et „KEO-de raha, las vaidlevad“ ja teevad oma otsuse põhjendamatuks kaalutlustel.

Seega sarnaselt variandiga a.3 muutuks ka variandi a.4 puhul komisjoni töö õiguste omajate jaoks vähem läbipaistvaks ja tehtud otsused arusaamatumaks.

b. JM roll erakopeerimise tasu jaotamisel

VTK-s on välja pakutud kolm varianti:

- justiitsminister määraks tasu koguja ning edasine on tasu saamiseks õigustatud isikute esindajate ehk KEO-de pädevuses. Selle variandi puhul puuduks vajadus Justiitsministeeriumi poolt komisjoni moodustamise järele ning KEO-d lepiksid seaduses sätestatud ajaks iseseisvalt jaotuskavas kokku ning vastavalt saavutatud kokkuleppele jaotatakse summad õiguste omajatele välja.
- Justiitsministeeriumi roll jaotuskava eest vastutajana jääks muutmata, kui komisjoni koosseisu muudetakse nn erapooletute asjatundjate mudelile (lahendusvariant a.3).
- kui kasutusele võtta nõ segamudel (lahendusvariant a.4), võtaks praeguse Justiitsministeeriumi rolli jaotuskava kinnitajana üle Patendiamet.

⁵ Praegu kuuluvad justiitsministri käskkirja alusel autoriõiguse komisjoni järgmiste organisatsioonide esindajad: Patendiamet, Kultuuriministeerium, Justiitsministeerium, Eesti Advokatuuri intellektuaalse omandi ja IT-õiguse komisjon, Eesti Autorite Ühing, Eesti Autoriõiguste Kaitse Organisatsioon, Eesti Fonogrammitootjate Ühing, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Eesti Rahvusringhääling, Eesti Esitajate Liit, Eesti Kultuuri Koda, Eesti Filmi Instituut, Tartu Ülikooli õigusteaduskond.

EAÜ pooldab varianti, kus praeguse Justiitsministeeriumi rolli jaotuskava kinnitajana võtaks üle Patendiamet, kuid komisjoni koosseisu kuuluksid peale Patendiameti esindaja ainult Patendiameti poolt tunnustatud KEO-de esindajad.

EAÜ on nõus ka VTK punkti b.1 all toodud märkusega, et AutÕS § 27 lõikes 11 sätestatud tähtaeg⁶ jaotuskava kinnitamiseks on liiga lühike ja see võiks olla pikem. Näiteks võiks jaotuskava olla kinnitatud kuus kuud peale eelarveaasta lõppu.

c. erakopeerimise tasust 10% ulatuses jaotatavate toetuste taotlemine ja aruannete esitamine

Kuni 10% kogutud erakopeerimise tasust võib maksta organisatsioonidele muusika- ja filmikultuuri arendamiseks ning koolitus- ja teadusprogrammide finantseerimiseks või kasutamiseks muudel analoogsetel eesmärkidel. Taotluste menetlemise läbipaistvuse suurendamiseks on vaja koostada taotlus- ja aruandlusvorm, mis oleks toetuste taotlejatele ning toetuste saajatele kättesaadav. Küsimus ongi antud juhul selles, kellele taotlused ja aruanded esitatakse. VTK-s väljapakutud variante on kolm:

- juhul kui Justiitsministeerium jääb isikuks, milline peab komisjoni koosseisu kinnitama, siis tuleks toetuse taotlused ja aruanded esitada jätkuvalt Justiitsministeeriumile,
- juhul kui Justiitsministeeriumi roll erakopeerimise tasu jagamisel kaob, tuleks toetuse saamise avaldused ja aruanded esitada hoopis tasu kogujale (antud hetkel EAÜ-le), kes teistele jaotuskava väljatöötamisel osalevatele KEO-dele siis vastava info taotluste hindamiseks ja otsuste tegemiseks edastab.
- juhul kui komisjoni töö korraldamine läheb Justiitsministeeriumilt üle Patendiametile, tuleks taotlejatel avaldused ja aruanded esitada Patendiametile. Sellisel juhul tuleks taotlus- ja aruandlusvorm lisada Patendiameti kodulehele.

Kuna see 10% ei lähe otseselt õiguste omajatele erakopeerimise erandiga tekitatud kahju hüvitamiseks, vaid erinevatele organisatsioonidele kultuuri arendamiseks või programmide finantseerimiseks, siis peaks esitatavate taotluste ja aruannetega tegelema endiselt kas Justiitsministeerium või viimase asemel Patendiamet. Tasu koguja (ehk EAÜ) ülesandeks jääks ainult toetuse saajatele vastavate toetusesummade väljamaksmine. Kui siiski otsustatakse, et Justiitsministeeriumi roll komisjoni moodustamise osas kaob ja seda rolli ei anta ka Patendiametile, vaid KEO-d peavad ise jaotuskavas kokku leppima, siis jääb tasu koguvale KEO-le mitte ainult toetuste väljamaksmine vaid ka taotluste ja aruannetega tegelemine, mistõttu tõuseksid tasu kogumisega seotud kulud.

EAÜ täiendavad seisukohad erakopeerimise tasu osas, sh tasu jaotamisega seotud probleemide lahendamiseks:

1. EAÜ arvates tuleks komisjoni koostamiseks leida täiesti uus lahendusvariant (n-ö lahendusvariant a.5), mis ei oleks kaldu kaasnevate õiguste omajate poole, vaid kus autoriõigused oleksid kaasnevate õigustega võrdsed. Lisaks tuleks komisjoni koostamisel

⁶ AutÕS § 27 lõikes 11 on sätestatud, et „Valdkonna eest vastutav minister kinnitab hiljemalt kolm kuud pärast eelarveaasta lõppu jaotuskava, olles selle eelnevalt kooskõlastanud autorite, esitajate, fonogrammitootjate ja filmi esmasalvestuse tootjate esindajatega.“

arvestada KEO-de sisulist tegevust ja nende poolt esindatavate õiguste omajate hulka ehk sisuliselt kahju suurust, mida läbi vastava KEO saab kompenseerida.

Praegu on Patendiameti poolt tunnustatud KEO-sid kuus, kusjuures neist neljal (EAÜ, EAAL, EEL, EFÜ) on olemas ülemaailmne esindatus ja kahel (ENL ja FETÜ) see puudub.

Seega oleks õiglane ja põhjendatud, kui autorite õigusi esindavatel KEO-del ja kaasnevate õiguste omajaid esindavatel KEO-del oleks komisjonis hääli võrdselt ning nendel KEO-del, kellel on ülemaailmne esindatus, oleks rohkem hääli võrreldes nende KEO-dega, kellel see puudub. Näiteks võiksid komisjoni kuuluvate KEO-de hääled jaguneda järgmiselt:

- 50% häälest kuuluksid autoreid esindavatele EAÜ-le ja EAAL-ile ning kuna mõlemal KEO-l on olemas ülemaailmne esindatus, siis oleks neil mõlemal 3 häält ehk kokku 6 häält;
 - 50% häälest kuuluksid kaasnevate õiguste omajaid esindavatele EFÜ-le, EEL-ile, ENL-ile ja FETÜ-le. Kuna EFÜ-l ja EEL-il on olemas ülemaailmne esindatus, siis neil oleks kaks korda rohkem hääli kui ENL-il ja FETÜ-l, kellel ülemaailmne esindatus puudub, mis tähendab, et EFÜ-l ja EEL-il oleks mõlemal 2 häält ja ENL-il ja FETÜ-l oleks mõlemal 1 häält. Seega kokku oleks kaasnevaid õigusi esindavatel KEO-del samuti 6 häält.
2. Justiitsministeeriumi kodulehel on avaldatud „Erakopeerimise tasu aruanne“⁷ mille koostasid Justiitsministeeriumi tellimusel TÜ õigusteaduskonnast professorid Aleksei Kelli ja Age Värvi. Uuriti erinevate riikide praktikat küsimuses, et kuidas erakopeerimise hüvitis jaotatakse erinevate KEO-de vahel, millistest kriteeriumitest lähtutakse ning kes selle otsustab. Uuringu võrdlusriikideks võeti Euroopa Liitu kuuluvad Eesti naaberriigid: Läti, Leedu, Soome, Rootsi. Ning kuna Eesti õigussüsteemi ülesehitamisel on ulatuslikult tuginetud Saksamaa eeskujule, siis lisati võrdlusriikide hulka ka Saksamaal ning lisaks ka Austria.
- EAÜ arvates saab erakopeerimise tasu jagamise mudeli kujundamisel rahvusvahelist praktikat arvesse võtta, kuid selle ühtsel puudumisel tuleks lähtuda ka Eesti turu eripäradest. Eelnimetatud uuringust nähtubki, et vastavad meetodid on rahvusvaheliselt üpris erinevad, millest saab järeldada, et igal pool on ka kohalikku konteksti arvesse võetud.
3. Jaotuskavad peavad tuginema uuringutega kogutud empiirilistel andmetel erinevate seadmete kasutusviiside ja -intensiivsuse kohta teostest või kaasnevate õiguste objektidest koopiategemisel. Iga seadmekategooria osas tuleks teha eraldi jaotuskava. Nimelt tuleb suur osa kogutavast tasust üksikute seadmegruppide pealt (mobiilid, arvutid, tahvelarvutid) ja kui mobiilile kopeeritakse peamiselt muusikat, siis peaks see olema peamiselt ka audiovaldkonna kompensatsioon ja vastupidi – kui sülearvutile kopeeritakse peamiselt filme/sarju jne, siis see peaks peamiselt minema audiovisuaalvaldkonna jaotusesse. Näitena võib siinkohal tuua Ungari jaotusvõtme (inglise keeles), mis tugineb 2023. aasta turu-uuringul ning mida rakendatakse 2024. aasta jaotusel. Ungaris on üks kõige pikemalt erakopeerimise süsteemiga tegelenud riik ja nende sellealaseid kogemusi tasuks kindlasti arvesse võtta.

⁷ Kättesaadav JM kodulehel avaldatud uuringute all: <https://www.just.ee/uuringud>

Type of carrier/device	Allocated as audio carrier (%)	Allocated as video/image carrier (%)
Audiocassette	100	0
Videocassette	0	100
CD-R	72,7	27,3
DVD-R	25,0	75,0
Memory cards (CF, MMC, MS, Smart Media, SD, Mini SD, MicroSD, xD, Microdrive)	70,0	30,0
Pendrive, USB Flash Drive, external SSD	50,0	50,0
Music players with integrated storage capacity (except mobile phones)	100	0
Mobile phones with integrated storage capacity	86,6	13,4
Consumer electronics products with integrated storage capacity (DVD-writer, -recorder, media players, TV sets, set-top-boxes, smart TV boxes etc)	0	100
External HDDs	36,3	63,7
Tablet PCs, media tablets, hybrid tablets with integrated storage capacity	50,0	50,0
Desktop PCs	44,4	55,6
Laptops, notebooks	35,2	64,8

4. Uuringuga tuleks välja selgitada:

- a. Tasusaajate ring – uurides milliseid teoseid kopeeritakse;
- b. Audiovaldkonna ja audiovisuaalvaldkonna jaotus – uurides millistele seadmetele mida kopeeritakse;
- c. Eesti ja välismaise audiovisuaalse toodangu osakaalud – uurides milliseid telesaateid ja filme kopeeritakse.

5. Seaduse/käskkirja/kokkuleppega tuleks määratleda:

- a. millise võtme järgi toimub uuringuga välja selgitatud audio ja audiovisuaalvaldkonna sisene jaotus. Kusjuures arvesse tuleks võtta:
 - i. kui suurt õiguste omajate gruppi KEO esindab ja

- ii. millise võtme järgi jaotada ringi tasandusfond, kui see peaks tekkima.

Iga KEO tasuosa peab sõltuma tema esindatuse määrast. KEO-de tasuosad ei saa olla võrdsed, kuna näiteks ENL ja FETÜ esindavad vaid siseriiklike liikmeid ja seega nende poolt esindatavate õiguste omajate ring on kordades väiksem võrreldes nende KEO-dega, millised esindavad ülemaailmset repertuaari. Kui muusika valdkonnas tegutsevatel KEO-del (EAÜ, EEL, EFÜ) on kõigil piisav liikmeskond ja tagatud esindatus nii Eesti sees kui ka väljastpoolt Eestit, siis audiovisuaalvaldkonna sisene jaotamine on keerukam. Head lahendust, kuidas KEO-de esindatuse määra täpselt mõõta, ei oska EAÜ hetkel välja pakkuda, kuid üks võimalus on hinnata tele- ja kinolevis olevate audiovisuaalsete teoste jagunemist kodu- ja välismaiste teoste vahel. Nende KEO-de osa, kes välismaiseid teoseid ei esinda, tuleks suunata tasandusfondi või muul moel ümber jaotada. Kusjuures tasandusfondist saaksid omakorda kõik KEO-d vastava proportsiooni alusel või mingi muu võtme järgi.

Seejuures on VTK tabelis 3 toodud arvulised andmed ainult KEO-de oma liikmete kohta. Näiteks on tabelis kirjas, et 2022. aasta seisuga oli EAÜ-l 5859 liiget, nendest 5249 muusikaautorit. Kuid tähelepanuta on jätetud, et teiste riikide kollektiivse esindamise organisatsioonidega sõlmitud vastastikuse esindamise lepingute alusel esindab EAÜ Eestis umbes 5 miljoni autori huve. Antud muudatus ei pruugi loomulikult puudutada kõiki 5 miljonit EAÜ poolt esindatud õiguste omajat, kuid kindlasti on mõjutatud õiguste omajate hulk oluliselt suurem kui VTK-s märgitud 9000.

6. Jaotuskava kinnitamine ei saa kindlasti olla KEO-de vahel konsensuslik, sest see võimaldab mõnel osapoolel kogu tasu jaotamise protsess peatada. Näiteks 2023. aastal kohtusid kuus KEO-d pooleteise kuu jooksul nii omavahel kui ja Justiitsministeeriumi osalusel ning tulemuseks oli ikkagi ühe osapoolle (FETÜ) vastuhääl ning Justiitsministeeriumi vastu kohtusse minek.

2. Blokeerimismeede

Juba 2022 aasta aprillis pöördusid EAÜ, Eesti Audiovisuaalautorite Liit, Eesti Esitajate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing ning Eesti Autoriõiguste Kaitse Organisatsioon Justiitsministeeriumi poole pöördumisega, milles viidati nii litsentseerimata sisupakkujate populaarsuse kasvule, sellest tulenevale majanduslikule kahjule kui ka platvormide sulgemise keerukusele⁸.

Nüüd on siis Justiitsministeerium välja pakkunud vastava meetme, mis VTK-s on sõnastatud järgmiselt: „Selleks tuleb anda Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile (TTJA) pädevus teha internetiteenuse pakkujatele ettekirjutus, et viimased blokeeriks autoriõiguseid ja nendega kaasnevaid õiguseid rikkuvale lehele juurdepääsu Eesti territooriumil. Enne ettekirjutuse tegemist peaks õiguste omajal või tema esindajal olema kohustus õiguste rikkuja poole pöörduda ning paluda õiguse rikkumise lõpetamist. Kui määratud tähtaja, näiteks 5 tööpäeva jooksul, õiguste rikkumist ei lõpetata, saab õiguste omaja või tema esindaja teha avalduse TTJA-le. TTJA hindab avalduses esitatud informatsiooni pinnalt määratud tähtaja (näiteks 10 tööpäeva) jooksul, kas õiguste rikkumine leiab aset, ning avalduse rahuldamisel teeb TTJA

⁸ Vastav ühispöördumine on kättesaadav JM dokumendiregistrist: <https://adr.rik.ee/jm/dokument/12581788>

ettekirjutuse internetiteenuse pakkuja(te)le. Ettekirjutuse mittetäitmisel rakendatakse sunniraha. Kõik TTJA tehtud otsused kuuluvad edasikaebamisele halduskohtusse.“

EAÜ leiab, et eelkirjeldatud meetme rakendamine arvestab õiguste omajate huvidega ning on vajalik ja põhjendatud võitluses piraatlusega. Kusjuures tegemist ei ole tsensuuriga nagu selle meetme kohta on meedias arvamust avaldatud, vaid olemasolevate seaduste tõhusa jõustamisega.

1999.aastal ratifitseeris Riigikogu Protokolli Eesti ühinemise kohta Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutamislepinguga (nn. Marrekeši lepinguga), mille lisaks on Intellektuaalse omandi õiguste kaubandusaspektide leping ehk nn. TRIPS leping. TRIPS lepingus räägitakse muuhulgas õiguserikkumiste ennetamisest. Artiklis 41 on sätestatud, et liikmed tagavad oma seadustega võimaluse kasutada TRIPS lepingus määratletud kaitsmismenetlusi, et võimaldada tõhusaid samme intellektuaalomandi õiguste iga rikkumise vastu, sealhulgas kiireloomulisi kaitsevahendeid rikkumise tõkestamiseks ja kaitsevahendeid tulevaste rikkumiste ennetamiseks. Käes on 2024. aasta, kuid peale hagi tagamise muid efektiivseid meetmeid autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste rikkumise tõkestamiseks ja ennetamiseks Eesti seadusandluses seniajani ei ole.

EAÜ loodab väga, et juhul, kui seaduses sätestatakse TTJA-le õigus teostada järelevalvet AutÕS-s sätestatud nõuete järgimise üle ning võimalus teha ettekirjutusi ning rakendada sunniraha, siis aitavad need meetmed kiirelt tõkestada õiguserikkumise edasist toimet ja ennetada tulevasi õiguserikkumisi.

DNS-blokeerimise meetme täpsed detailid (nt vastamise tähtajad) vajavad sidusgruppide ja ministeeriumi poolt veel ühist läbimõtlemist ja täpsustamist.

3. Autoriõiguse komisjon

EAÜ esindaja on osalenud aastate jooksul autoriõiguse komisjoni liikmena mitmete vaidluste lahendamisel ja seega võime kinnitada, et komisjoni poole pöördujate arv on aasta-aastalt jäänud aina vähemaks. VTK-s on märgitud, et 2023. aastal esitati komisjonile üks avaldus (mida lahendasid Patendiameti, EAÜ ja Kultuurikoja esindajad), sellele eelneval paaril aastal ei olnud ühtegi pöördumist. Praegu kuuluvad autoriõiguse komisjoni liikmete hulka 13 organisatsiooni esindajad.

Komisjoni liikmed võiksid tõesti saada tehtud töö ehk lepitusmenetluse läbiviimise eest tasu, mis tuleb riigieelarvest. Võibolla see motiveeriks komisjoni liikmeid rohkem vaidluste lahendamisel osalema. Kuid isegi kui komisjoni liikmetel oleks õigus saada tasu, ei pruugi neil siiski igal ajahetkel olla võimalik komisjoni töös osaleda. Seega peaks komisjonis liikmetena kirjas olema rohkem kui kolme-nelja organisatsiooni esindajad. Kusjuures vajadusel on võimalus kaasata komisjoni tegevusse sõltumatuid eksperte väljastpoolt komisjoni.

Eraldi küsimus on, kuidas tõsta autoriõiguse komisjoni populaarsust ehk teadlikkust sellise komisjoni olemasolust. Lisaks, kas komisjoni olemasolu kohta teadlikkuse tõstmine suurendab komisjonile esitatavate avalduste arvu.

EAÜ leiab, et autoriõiguse komisjoniga seonduvate probleemidega tegelemine ja sellele menetlusliku ressursi panemine on hetkel ebavajalik, sest nende lahendamine omab pigem tagasihoidlikku mõju autoriõiguse maastiku efektiivsele toimimisele.

4. Muud kitsaskohad. Ajakirjandusväljaande kirjastad kui õiguskaitsega hõlmatud õigussubjektid

Kuigi AutÕS kohaselt peetakse ka ajakirjandusväljaande kirjastajaid nendeks isikuteks, kellele kuuluvad autoriõigusega kaasnevad õigused, siis vajavad mitmed AutÕS sätted täiendamist seoses ajakirjandusväljaannetega seotud erisustega. Seega on Justiitsministeeriumi poolt VTK-s toodud sellekohased ettepanekud vastavate AutÕS sätete täiendamiseks igati põhjendatud.

Lugupidamisega

Mati Kaalep

/allkirjastatud digitaalselt/

EAÜ tegevjuht